

Latvijas mūzikas dzīves atspoguļojums Emīla Dārziņa rakstos (1901–1910)

Depiction of the Latvian Music Life in the Writings of Emīls Dārziņš (1901–1910)

Alise Ozola, Bc. hist.

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes vēstures maģistra studiju programmas II kursa studente

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, LV-1050

E-pasts: alise.ozola@outlook.lv

Raksts veltīts mūzikas dzīves atspoguļojumam komponista Emīla Dārziņa (1875–1910) mūzikas kritikās, kas tapušas no 1901. līdz 1910. gadam. Viņš bija šī perioda vadošais mūzikas kritiķis Latvijā, kopumā publicējot vairāk nekā 200 recenziju un apcerējumu. Raksta izstrādē izmantotais avots: muzikologa Arvīda Darkevica 1975. gadā sastādītā izlase, tā ir līdz šim plašākais klajā nākušais E. Dārziņa publikāciju krājums, kurā apkopotas 163 komponista mūzikas kritikas. Balstoties uz tām, raksturota 20. gadsimta pirmās desmitgades mūzikas dzīve Latvijā, kā arī sniegts ieskats E. Dārziņa personiskajos uzskatos par sava laika sabiedrību un mākslas nozīmi tajā.

Atslēgvārdi: Emīls Dārziņš, mūzikas kritika, latviešu prese, mūzikas dzīve Latvijā, 20. gadsimta pirmā desmitgade.

The article is devoted to the representation of musical life in music critiques of the composer Emīls Dārziņš (1875–1910) within the period from 1901 to 1910. He was the leading music critic of this period in Latvia, publishing in total more than 200 reviews and critiques. The selection compiled by the musicologist Arvīds Darkevics in 1975 is the most extensive published collection of articles by E. Dārziņš, encompassing 163 music critiques by the composer, is used as the basis for the current paper. On the grounds of these critiques, the musical life in Latvia during the first decade of the 20th century is characterized, and the insight into the personal views of E. Dārziņš about the contemporary society and importance of art in it is provided.

Keywords: Emīls Dārziņš, music critiques, Latvian press, musical life in Latvia, the first decade of the 20th century.

Emīls Dārziņš (1875–1910) ir viens no ievērojamākajiem latviešu komponistiem un pirmais izcilākais mūzikas kritiķis. Kaut gan viņa mūžs noslēdzās pāragri un vairāki darbi nav saglabājušies, E. Dārziņa atstātais mantojums joprojām vērtējams kā ļoti nozīmīgs.

Līdz mūsdienām saglabājušās 17 viņa sarakstītas solo dziesmas, 17 kora dziesmas, viena simfoniska miniatūra “Melanholiskais valsis” (*Valse melancholique*, 1904, pārstrādāts 1907), kā arī divi restaurēti dziedājumi no nepabeigtās operas “Rožainās dienas” – “Mātes dziesma” un “Serenāde”. Ievērojams ir arī E. Dārziņa ieguldījums mūzikas kritikā. Laikā no 1901. līdz 1910. gadam viņš latviešu presē publicējis vairāk nekā 200 anotāciju, recenziju, kritiku, vēsturisku apceru un plašāku monogrāfisku pētījumu, kas vēlākos gados izdoti dažādos apkopojumos¹.

Plašākais publicētais E. Dārziņa rakstu krājums ir 1975. gadā iznākusi izlase,² kura izdota par godu komponista 100 gadu jubilejai un kuru sastādījis muzikologs Arvīds Darkevics. Tajā iekļauti 163 komponista raksti, kuri izmantoti par šī darba avotu. Kaut gan izlase tika cenzēta atbilstoši padomju režīma prasībām, tomēr izlaistās teksta vietas ir atzīmētas ar daudzpunkti kvadrātiekvāš, tāpēc viegli atrodamas pirmizdevumos. Turpmāk lietoti šajā izlasē minētie rakstu nosaukumi, kuri tad, ja atšķiras no oriģināla, norādīti kvadrātiekvāš. Rakstu datējums saglabāts tāds kā pirmpublicējumā.

Šis darbs veltīts 20. gadsimta sākuma Latvijas mūzikas dzīves atspoguļojumam E. Dārziņa rakstos par mūziku. Tā hronoloģiskās robežas ir no 1901. gada 31. decembra, kad laikrakstā “Pēterburgas Avīzes” parādījās pirmais E. Dārziņa raksts³ par mūzikas aktualitātēm, līdz 1910. gada 17. augustam, kad tikai dienu pirms viņa nāves avīzē “Latvija” tika iespiesta mūziķa pēdējā publikācija⁴.

Emīla Dārziņa darbība mūzikas kritikā

E. Dārziņa mūzika vēl arvien ir ļoti labi pazīstama un tiek regulāri atskaņota, tomēr citādi ir ar viņa publicistiku, kuras nozīme nereti tiek nepelnīti piemirsta. Būtu jāatceras, ka šie raksti joprojām var noderēt ne tikai kā paraugs jaunažiem mūzikas kritiķiem, bet arī kā unikāla Latvijas mūzikas dzīves hronika un vēstures avots.

Pirms E. Dārziņa mūzikas kritikā jau aktīvi darbojās Andrejs Jurjāns un Jāzeps Vītols, taču viņi tolaik uzturējās ārpus Latvijas un lielāko daļu rakstu veltīja turienes mūzikas dzīvei. A. Jurjāns aplūkoja aktualitātes Harkovā, bet J. Vītols – Pēterburgā.⁵ Arī E. Dārziņš kopš 1898. gada janvāra dzīvoja Pēterburgā, kur mācījās konservatorijā, tomēr 1901. gada pavasarī, studijas nebeidzis, atgriezās dzimtenē. Uzsākot mūzikas kritiķa darbību, viņam ne reizi vien nācās nožēlot, ka nebija augstskolas diploma, jo izglītību ieguvušie mūziķi tādēļ recenzentam nepamatoti varēja pārmest zināšanu trūkumu un nekompetenci.⁶ Šādiem apgalvojumiem gan nebija nekāda pamata, jo E. Dārziņš bija ļoti erudīts un daudz ko apguvis pašmācības ceļā. Kad 1901., 1902. gada mijā laikrakstā “Pēterburgas Avīzes” parādījās viņa pirmās recenzijas ar parakstu Emīls, tās jau drīz tika ievērotas un atzinīgi novērtētas.⁷ Autora plašās zināšanas labi apliecināja rakstos izdarītie salīdzinājumi un vispārinājumi. E. Dārziņš aktīvi interesējās par mūzikas dzīves notikumiem arī citviet Eiropā, iepazīstoties ar publikācijām krievu, vācu un franču valodā. Viņa apcerējumi bija ļoti profesionāli, taču vienlaikus arī vienkārši uztverami, bagāti ar tēlainās izteiksmes līdzekļiem un interesanti. Lasītāji, īpaši jaunatne, ar nepacietību esot gaidījuši katru komponista uzrakstīto recenziju.⁸

E. Dārziņa raksti publicēti tādos periodiskajos izdevumos kā “Pēterburgas Avīzes” (1901–1903), “Dienas Lapa” (1903),

“Rīgas Avīze” (1903–1908), “Baltijas Vēstnesis” (1905), “Bals” (1906–1907), “Mūzikas Druva” (1906–1908), “Zalktis” (1906–1909), “Dzimtenes Vēstnesis” (1907–1910) un “Latvija” (1907–1910). Pirmajos gados pēc darbības uzsākšanas mūzikas kritikā viņa recenzijas presē parādījās neregulāri, un tajās bija aplūkoti tikai latviešu mūzikas dzīves notikumi, bet jau 1903. gadā E. Dārziņš sāka pievērsties arī operas viesizrādēm, Rīgas Latviešu teātra, Rīgas pilsētas Otrā (Krievu) teātra un Rīgas pilsētas Pirmā (Vācu) teātra repertuāram. No 1906. līdz 1909. gadam parādījās vairākas lielas E. Dārziņa apceres⁹ par latviešu mūziku, kuras bija publicētas mēnešrakstā “Zalktis”. Tā redakcijā komponists aktīvi darbojās kopā ar vairākiem tuviem domubiedriem: Frici Bārdu, Jāni Jaunsudrabiņu, Kārli Krūzu, Antonu Austriņu un Jani Rozentālu.¹⁰

Lielākā daļa E. Dārziņa recenziju tapušas no 1907. līdz 1910. gadam, kad viņš strādāja par pastāvīgu kritiķi avīzēs “Dzimtenes Vēstnesis” un “Latvija”. Komponistam bija ļoti smagi materiālie apstākļi, un publikācijas presē bija nozīmīgs viņa ienākumu avots. 1910. gada 18. februārī, kad viņš uzsāka darbu laikrakstā “Latvija”, izdevums lepnī vēstīja: “*Pazīstamais mūzikas mākslinieks Emīls Dārziņš, kurš līdz šim strādāja pie “Dzimtenes Vēstneša”, ar šodienu pārnāk par mūzikas kritiķi pie mūsu laikraksta.*”¹¹ Arī pats E. Dārziņš par jauno darbavietu bija ļoti priecīgs, jo varēja strādāt kopā ar savu draugu J. Rozentālu, kurš šīs avīzes redakcijā tolaik bija mākslas kritiķis.¹²

Kādā no saviem rakstiem E. Dārziņš norādījis, ka galvenais recenzenta uzdevums, pēc kura vadījies arī viņš pats, ir “*dalīties ar to lasītāju daļu, kura mūzikā mazāk informēta, savos ieskatos un iespaidos, attiecoties uz izpildāmo gabalu iekšējo saturu, to mākslas vērtību, to attiecību uz savu laikmetu vai arī pagātni un nākotni, to autora māksliniecisko īpatnību vai arī dvēseles psiholoģiju utt.*”¹³

Būtiski, ka komponists savos darbos vienmēr centās raksturot skaņdarbu vai uzvedumu pamata struktūru, nevis to tehniski formālo uzbūvi. Tas tika darīts tādēļ, lai raksti būtu saprotami un pieejami pēc iespējas plašākai sabiedrības daļai.

Ar savām publikācijām E. Dārziņš pavisam tieši ietekmēja tā laika sabiedriskās domas un mūzikas dzīves attīstību, jo viņu tolaik uztvēra kā neapšaubāmu nozares autoritāti. Komponists savos rakstos aizstāvēja latviešu simfonisko koncertu un operas teātra nepieciešamību, iestājās par latvisku mūziku un centās veicināt tās izaugsmi, īpaši atbalstot atsevišķu mākslinieku, piemēram, Alfrēda Kalniņa, darbību. E. Dārziņš vienmēr brīvi izteica savus personiskos uzskatus un mūža laikā publicēja tikai vienu izteiktu pasūtījuma rakstu, kuru parakstīja ar pseidonīmu Lionardo un kurā puda Rīgas Latviešu biedrības pārstāvēto pozīciju.¹⁴ Viņš savu kritiku centās izteikt vispārīgi, neaizvainojot konkrētas personas, tomēr, šķiet, tas ne vienmēr izdevās. Visticamāk, tieši negatīvas recenzijas bija iemesls tam, kādēļ 1908. gadā Pāvuls Jurjāns nepamatoti apvainoja E. Dārziņu plaģiātismā.

E. Dārziņš bija 20. gadsimta pirmās desmitgades vadošais mūzikas kritiķis Latvijā, bet pēc viņa traģiskās nāves šo statusu pārņēma viņa skolnieks komponists Jānis Zālītis.

Emīla Dārziņa raksti (1901–1910) par mūzikas dzīvi Latvijā

Savās recenzijās E. Dārziņš pievērsies visiem nozīmīgākajiem mūzikas dzīves notikumiem, kuri norisinājās viņa kā kritiķa darbības laikā. Viņa publikāciju klāstā skaidri iezīmējas būtiskākās tematiskās grupas – apcerējumi par jaunākajiem mūzikai veltītajiem izdevumiem un dziesmu krājumiem, par atsevišķiem skaņdarbiem,

koncertiem, operām un citiem muzikāliem iestudējumiem, kā arī pārskati par kopējo sezonas mūzikas dzīvi un konkrētu mūziķu darbību.

Pirmajā recenzijā, kas bija publicēta 1901. gada 31. decembrī laikrakstā "Pēterburgas Avīzes", E. Dārziņš aplūko Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas V dziesmu krājumu jauktajiem koriem A. Jurjāna redakcijā.¹⁵ Tajā bija ietverta arī J. Vītola "Gaismas pils" (1899), kas tikai nesen bija piedzīvojusi pirmatskaņojumu. Par to un J. Vītola "Beverīnas dziedoni" (1900) E. Dārziņš raksta: "Ar šīm kompozīcijām Vītols parādījis, kādai vajag izskatīties latviešu mūzikai; tās ir tie stūrakmeņi, uz kuriem tālāk jāceļ mūsu mūzikas ēka."¹⁶ Šie vārdi izrādījušies pravietiski, jo abas dziesmas pieder pie latviešu kora mūzikas klasikas, tomēr jāņem vērā, ka J. Vītols jau tad bija atzīts un ievērojams komponists, tāpēc viņu kā sevi pierādījušu mūziķi bija salīdzinoši vieglāk vērtēt.

Savās kritikās E. Dārziņš pievērsies arī tolaik vēl jaunajiem talantiem Alfrēdam Kalniņam un Emilim Melngailim. Viņi visi trīs bija draugi un studiju biedri Pēterburgas Konservatorijā. Muzikologs A. Darkevics norāda, ka E. Dārziņš jau uzreiz pēc A. Kalniņa pirmo skaņdarbu publicēšanas saskatījis viņa talantu un precīzi prognozējis tā attīstību.¹⁷ Recenzents pats gan uzsvēris, ka vērtēt mākslinieku, kurš atrodas karjeras sākumposmā, ir ļoti grūti, jo pastāv liela iespēja, ka, laimam ejot, reiz izdarītie secinājumi vai vispārīgākie kļūst aplami.¹⁸ Būtiska pazīme, kuru E. Dārziņš akcentē A. Kalniņa mūzikā, ir latviskums, kas vispār ir viens no izteiktākajiem viņa kritikas vadmotīviem. Viņš raksta: "Kalniņš vispirms ir komponists ar noteiktu latvisku, tautisku fizionomiju."¹⁹ Vērtējot trīs A. Kalniņa kompozīcijas klavierēm, kas bija vieni no pirmajiem viņa darbiem, E. Dārziņš aizrāda, ka "augšā minētie gabali vēl par maz latviski, tajos vēl pārāk

izmanāms lielā norvēģu liriķa Grīga iespaids. Jāvēlas, kaut jaunais komponists censtos turpmāk vairāk noklausīties tautiskās skaņās".²⁰

Līdzīga veida kvalitātēm E. Dārziņš pievērsis uzmanību arī E. Melngaiļa daiļradē. Viena no recenzijām veltīta gadījumam, kad jaunā komponista veikums pirmo reizi tika atskaņots publikai.²¹ Tas notika 1902. gada 15. martā²² Rīgas Latviešu biedrības zālē, kur Rīgas Latviešu dziedāšanas biedrības muzikāli dramatiskajā suarejā²³ tika izpildīta kora dziesma "Dievs, dod mūsu tēvu zemei". Par E. Melngaiļa mūziku E. Dārziņš izsakās slavinoši: "Ne mazākās atskaņas vairs no kaut kā bijuša, brīva no visa ģermāniskā, no visa mendelsoniskā, spēcīga, oriģināla, latviska – tāda ir Melngaiļa mūzika, tādas ir šās jaunā gadu simteņa pirmās skaņas!"²⁴ Šķiet, E. Dārziņu patiešām sajūsminājusi šī dziesma, tomēr viņš norāda, ka publikas atbalstu skaņdarbs nav saņēmis.

Kaut gan E. Dārziņš galvenokārt centies aplūkot muzikoloģijas jautājumus, tomēr viņa rakstos atklātas arī praktiskas pasākumu norises detaļas, kas sniedz priekšstatu par tā laika koncertu organizāciju un apmeklētājiem. E. Dārziņš uzskatīja, ka aplausiem pēc priekšnesuma jābūt pamatotiem un tie nedrīkst būt tikai metode, lai panāktu vēl kāda papildu skaņdarba atskaņošanu. 1907. gada Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas koncertā recenzents bija novērojis, ka "koncerta publika likās būt mazāk inteligenta, nekā citos mūsu mākslinieku koncertos [...] koncertā varēja redzēt daudz aizvēsturisku fizionomiju ...".²⁵

Rakstot par Vidzemes Tautskolotāju savstarpējās palīdzības biedrības koncertu, kas norisinājās 1902. gada 10. februārī Rīgas Latviešu biedrības zālē un ko E. Dārziņš dēvēja par pirmo latvisko simfonisko koncertu, kritiķis bija ļoti sarūgtināts – lai gan visas zāles vietas bija izpārdotas, pirmās trīs rindas bija tukšas. Tās bija rezervētas sabiedrības augšējā, turīgā slāņa

pārstāvjiem, kuri uz pasākumu nebija ieradušies. E. Dārziņš norāda, ka “šās trīs tukšo krēslu rindas ir tā barjera, pret kuru sadrūp katrs pierādījuma mēģinājums par zināmo aprindu inteligentiem”.²⁶ Tas Rīgas koncertdzīvē nebūt nebija vienreizējs gadījums. Vēstot par Artūra Bobkovica diriģēto IV simfonisko koncertu Rīgas Latviešu biedrības zālē 1908. gada 28. janvārī, E. Dārziņš pat ierosina, ka šos krēslus, kas regulāri ir tukši, varētu no telpas vispār izņemt.²⁷ Komponists bieži izteicis kritisku attieksmi pret to sabiedrības daļu, kurai materiālo bagātību netrūka, bet kura pēc garīgām vērtībām netiecās. Līdzīgi uzskati pausti arī citviet E. Dārziņa mūzikas kritikās. Padomju gados publicētajos viņa recenzijām veltītajos pētījumos šīs atziņas tika pārspilēti akcentētas, piedēvējot E. Dārziņam “*nesaudzīgu buržuāzijas kritiku*”.²⁸

E. Dārziņš savos rakstos bieži centies norādīt, cik apmeklēts bijis koncerts. Piemēram, viņš atzīmē, ka Rīgas Latviešu biedrības zālē notikušajā operdziedātajas Malvīnes Vīgneres-Grinbergas tautasdziesmu koncertā klausītāju varējis būt daudz vairāk. Viņaprāt, apmeklētāju trūkums skaidrojams ar to, ka publika labprātāk izvēlas doties uz izklaidējošiem pasākumiem, nevis klausīties “*kaut kādas garlaicīgas tautas dziesmas*”.²⁹ Maz interesentu bijis arī no Kubas atbraukušā vijolnieka dona Hosē Rosario Brindisa koncertā, kas norisinājās 1908. gada 8. oktobrī Jaunajā Rīgas teātrī. Iemeslu recenzents atrod tajā, ka mākslinieks bijis “*moris*” un publika nav ieradusies rases aizspriedumu dēļ.³⁰ Lai gan klausītāju trūkums tolaik bija ierasts un dažkārt koncerts tā rīkotājiem nesa tikai zaudējumus, tomēr bija arī ļoti apmeklēti koncerti. Tāpat bija izveidojusies pastāvīga koncertu publika, kuru E. Dārziņš savās kritikās dēvē par “*habitués*”³¹. Salīdzinoši apmeklētas parasti bija iepriekš plaši izreklamētu ārvalstu viesmākslinieku uzstāšanās, kuras daudzi ieradās noklausīties vienkārši

ziņkārības dēļ. Piemēram, dodoties uz ievērojamā poļu un ebreju izcelsmes vijolnieka Bronislava Hubermaņa koncertu Vācu amatnieku biedrības zālē Vaļņu ielā 30, E. Dārziņam nācies divdesmit minūtes pavadīt garderobē, līdz izdevies beidzot noģērbties, bet pēc tam, ieejot skatītāju zālē, viņš ieraudzījis “*daudzsimtgaldainu publiku, pildīdamu zāli līdz pēdējai vietai*”.³²

Dažkārt uz koncertu nav ieradušies arī paši tā dalībnieki. Piemēram, Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas koncertā 1902. gada 8. jūnijā Vērmanes dārzā saskaņā ar programmu vajadzējis piedalīties 800 kora dziedātājiem, taču daļa no tiem nav atnākuši vispār, bet citi koncerta laikā pastaigājušies pa parku.³³ Tā kā tobrīd vēl nebija ne latviešu operas, ne orķestra, tad kora dziedāšana bija viena no svarīgākajām mūzikas dzīves sastāvdaļām. Dziesmu svētki tolaik notika reti,³⁴ tāpēc lielu kora koncertu rīkošana bija īpaši aktuāla. E. Dārziņš savā rakstā tuvāk izvērtē arī šī koncerta norises vietu – Vērmaņdārzu, nodēvējot to par “*vulgāru restorācijas dārzu*”. Lai gan parks esot šāda pasākuma rīkošanai idejiski nepiemērots, viņš tomēr nevarot noliegt, ka apmeklētāju skaits un ieņēmumi bijuši ļoti lieli.³⁵

Nereti recenzents konstatējis arī kļūdas vai neprecizitātes koncertu programmās. Piemēram, vācu komponista Fēliksa Mendelsona oratoriju “Elija” esot atskaņojis nevis plānā norādītais Liepiņa kungs, bet kāds cits ērgelnieks.³⁶ Pašam kritiķim savukārt kādā koncertā piedēvētas tautasdziesmu apdares, kuras nav viņa.³⁷ E. Dārziņš savā mūžā nav aranžējis nevienu tautasdziesmu, taču viņš veltījis rakstu šī mūzikas žanra terminoloģijai. Tajā kritiķis pievēršas atšķirībai starp oriģināldarbiem un tautasdziesmu apdarēm, kas bieži netiekot ievērota. Reiz, sarunājoties ar kādu diriģentu, viņam tikai ar grūtībām izdevies paskaidrot, ka “*jau esošu tautas dziesmu neviens mirstīgais virs zemeslodes vairs nevar otrreiz komponēt*”.³⁸

Interesanta šķiet E. Dārziņa izteiktā doma, ka koncertu programmās vēlams ievietot arī vājākus skaņdarbus, jo tad publika sekmīgāk var izšķirt tos, kas ir patiesi izdevušies.³⁹ Pie šīs atziņas viņš nonācis, rakstot par vienu no vasaras simfoniskajiem koncertiem Horna dārzā Majoros. Tur regulāri tika atskaņoti daudzu ievērojamu komponistu skaņdarbi un notika arī tematiski vakari. Vairākas sezonas pēc kārtas šos koncertus diriģēja somis Georgs Šnēfogs, kurš bija īpaši ievērojams ar savām Pētera Čaikovska skaņdarbu interpretācijām un ļoti bieži atskaņoja E. Dārziņa mīļāko – Sesto jeb Patētisko – simfoniju. 1910. gada koncertsezonā viņš bija nolīgts citviet, tāpēc koncertus Majoros togad diriģēja polis Gžegožs Fitelbergs, kurš bija Varšavas Filharmonijas orķestra kapelmeistars. Majoros viņš uzstājās kopā ar savu orķestri, kas arī iepriekšējās sezonās jau bija tur spēlējis.⁴⁰ Tolaik vēl profesionāla latviešu simfoniskā orķestra nebija un tikai nesen izglītību bija ieguvis pirmais latviešu profesionālais simfoniskā orķestra diriģents A. Bobkovics.

Šie vasaras koncerti Majoros parasti notika ceturtdienās un dažkārt ieilga līdz pat vēlam vakaram. Sezonas atklāšanas koncerts bija maija beigās vai jūnijā, bet noslēguma koncerts – augusta beigās. Piemēram, 1909. gada sezonā bija notikuši 13 šādi koncerti.⁴¹ E. Dārziņa mūzikas kritikas palīdz precīzi izsekot šo pasākumu norisei 1909. un 1910. gada sezonā.

Vairākkārt E. Dārziņš aizrādījis, ka koncertos ir pārāk liela priekšnesumu dažādība, jo tādējādi nevarot nevienā no tiem īsti ieklausīties.⁴² Šādi pasākumi esot centieni izdabāt publikas ziņkārībai, un tajos galvenā vēriba tiekot pievērsta nevis mākslai, bet mākslinieku personībām. E. Dārziņš tādus koncertus, kuros cits citu nomaina daudzi savstarpēji nesaistīti priekšnesumi, dēvē par “*tutti frutti*”⁴³ koncertiem”.⁴⁴ Asprātīga ir viņa piezīme – “ja

jau koncerta krietnums atkarātos no solistu skaita, tad iznāk, ka 10 slikti spēlētāji varētu daudz sekmīgāk izpildīt koncertu nekā viens Rubiņšteins”.⁴⁵ Daudzu solistu uzstāšanās vienā sarīkojumā ir ierasta prakse arī mūsdienās, bet īpaši neparasts šķiet 1908. gada 13. maijā Vērmaņdārzā notikušais lielais orķestra koncerts, kurā 13 skaņdarbus diriģējuši veseli septiņi diriģenti.⁴⁶ Tagad tik biežu diriģentu maiņu varam vērot tikai dziesmu svētkos, un arī E. Dārziņu tas ļoti pārsteidzis, jo, viņaprāt, tādējādi zūd koncerta stila vienotība un klausītāju uzmanība. Komponists savos rakstos iestājas arī par to, ka simfoniskā mūzika nevar tikt atskaņota ārā, bet tikai iekštelpās.

Rakstot par aktuālajām norisēm Latvijas mūzikas dzīvē, E. Dārziņš nevarēja izvairīties arī no savu darbu pieminēšanas. Tos gan viņš, protams, tuvāk neanalizē, tomēr dažviet izsaka interesantus komentārus. Piemēram, rakstā par 1907. gada koncertsezonu Rīgā aplūkots kārtējais Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas koncerts, kurā Pauls Jozuus bija diriģējis E. Dārziņa kora dziesmu “Sapņu tālumā” (1904). Skaņdarba autors recenzijā par šo notikumu raksta: “*Ka Jozuus no manām kora dziesmām bija izvēlējis pašu vājāko – “Sapņu tālumā”, par to es viņam nebūšu pateicīgs ne šinī, ne viņā pasaulē.*”⁴⁷ Īpaši vērtīgas ir E. Dārziņa sniegtās ziņas par vēlāk iznīcinātajiem skaņdarbiem. Piemēram, daži paziņas pēc “*Vientuļās priedes*”⁴⁸ noklausīšanās esot apgalvojuši, ka kompozīcijas sākumā saklausījuši rubeņa vai kāda cita putna rubināšanas tēlojumu. E. Dārziņš šos izteikumus pilnībā noraida: “*Ne vien putna, bet pat, ja gribat, priedes tur nav; ir tikai komponista paša personiski pārdzīvotās un izjustās jūtas. Priede ir tikai simbols ...*”⁴⁹

E. Dārziņš savās kritikās ļoti profesionāli izvērtē solistu izpildījumu. Viņa rakstos līdzās citiem vokālistiem bieži minēti tādi joprojām labi zināmi dziedātāji kā

M. Vīgnere-Grīnberga, Jēkabs Duburs un Pauls Sakss, kuri visi izpildīja arī paša recenzenta skaņdarbus. M. Vīgnere-Grīnberga īpaši ievērojama bija ar savām tautasdziesmu interpretācijām, kuras E. Dārziņš vērtēja ļoti augstu, dēvējot to par “*viņas īsto darba lauku*”.⁵⁰ Būtiski, ka viņa bija pirmā latviešu dziedātāja, kas kļuva pazīstama reģionā no Vācijas līdz Krievijai. Dažos rakstos E. Dārziņš tuvāk aplūkojis M. Vīgneres-Grīnbergas 1908. gada koncertceļojumu uz Krieviju, uzsverot tā nozīmi latviešu kultūras popularizēšanā.⁵¹ Dziedātāja devās arī kopīgos izbraukumos ar E. Dārziņu pa Vidzemi.⁵² Lai arī M. Vīgneres-Grīnbergas izpildījums bija ļoti profesionāls, tomēr publikas atsaucība koncertos ne vienmēr bija liela. Pēc kādas maz apmeklētas uzstāšanās, kas norisinājās 1909. gada 11. decembrī Melngalvju nama zālē, E. Dārziņš cenšas rast izskaidrojumu tam, kāpēc rīdiniēki viņas koncertus neapmeklēja tikpat aktīvi kā slaveno ārzemju dziedātāju koncertus. Kritiķis atzīst, ka M. Vīgnere-Grīnberga, protams, vēl varētu uzlabot dažas sava snieguma detaļas, tomēr atsevišķās jomās citām izpildītājām ar viņu sacensties būtu grūti.⁵³

Sabiedrībā ļoti populārs izpildītājs tolaik bija J. Duburs, kurš bija ne tikai dziedātājs, bet arī aktieris, režisors, skatuves mākslas pedagogs un dramaturgs. Viņš bija ievērojams arī ar to, ka bieži pirmatskaņoja latviešu komponistu jaunākos skaņdarbus. Piemēram, J. Duburs bija veselu deviņu E. Dārziņa solodziesmu pirmais izpildītājs.⁵⁴ E. Dārziņš ļoti augstu vērtēja J. Dubura interpretācijas spējas, kas padarot viņu pārāku par citiem dziedātājiem. Viens mūzikas kritiķa raksts veltīts J. Dubura koncertam, kas norisinājās 1907. gada aprīlī Krievu teātrī. Tas esot bijis pirmais gadījums, kad kāds latviešu mākslinieks sarīkojis koncertu šajās telpās, un arī pirmā reize, kad latviešu dziesmas dziedātas krievu valodā. Diemžēl pasākums bijis maz apmeklēts gan no krievu, gan latviešu puses.⁵⁵

Trešais ievērojamākais šā perioda latviešu dziedātājs bija tolaik vēl jaunais P. Sakss, kurš sākotnēji mācījies pie P. Jurjāna, bet vēlāk pilnveidojis prasmes Romas Mūzikas akadēmijā. E. Dārziņa rakstos iespējams labi izsekot solista profesionālajai izaugsmei, jo kritiķis vērtējis viņu gan kā P. Jurjāna skolnieku, gan jau pēc studijām Romā. Publikācijā par kādu 1908. gadā notikušu P. Saksa koncertu recenzents atzīmē, ka “*viņa elements ir muzikālais skaistums, un šajā ziņā Sakss šimbrīžam pie mums nepārspēts*”.⁵⁶ Vēlākos gados dzejnieks un mūzikas kritiķis Jānis Sudrabkalns P. Saksu nodēvēs par “*Dārziņa – Poruka dziesmu*”⁵⁷ labāko izpildītāju”.⁵⁸

Mūzikas kritikas sniedz arī ļoti labu priekšstatu par to, kādi ārvalstu mākslinieki 20. gadsimta sākumā viesojušies Rīgā. Viens no ievērojamākajiem, šķiet, bija poļu pianists un komponists Jozefs Hofmanis. Viņš sniedzis pat četrus koncertus, kas notikuši 1909. gada oktobrī Vācu amatnieku biedrības zālē.⁵⁹ Otrais no tiem norisinājās 16. oktobrī un bija veltīts Frederika Šopēna daiļradei. E. Dārziņš nedaudz kritiski izsakās par šī koncerta programmu, jo tajā bija izvēlēti mazāk zināmi skaņdarbi, kas drīzāk būtu piemēroti atskaņošanai Berlīnē vai Drēzdenē, nevis Rīgā, kuras “*provinciāļiem*” atbilstošāks būtu bijis kaut kas no komponista vizizcilākā veikuma.⁶⁰ Kopumā gan recenzents atzinīgi vērtē pianista sniegumu, norādot, ka viena skaņdarba klausīšanās laikā viņam pat radusies sajūta, “*it kā kūstoša zelta pilieni kristu uz sārtniem, svaigiem rožu ziediem ...*”.⁶¹ Rīgā tolaik uzstājās arī tādi ievērojami viesmākslinieki kā ungāru vijolnieks Leopolds Auers, vijolnieks B. Hubermanis, skotu pianists Frederiks Lamonds, austriešu pianists Artūrs Šnābels ar kundzi kontraltu Terēzi Šnābeli un citi.

Plašāku rakstu, kas bija publicēts vairākos “*Latvijas*” numuros, E. Dārziņš veltījis V. Vispārējiem latviešu dziesmu svētkiem,

kas notika no 1910. gada 18. līdz 21. jūnijam.⁶² To laikā norisinājās trīs koncerti: garīgais, laicīgais un vokāli instrumentālais koncerts. Recenzents norāda, ka sākotnēji dziesmu svētkos bijuši paredzēti 3000 dziedātāji, tomēr reālais dalībnieku skaits, visticamāk, bijis mazāks. Laicīgajā koncertā pēdējās rindās sēdošie pat esot sūdzējušies, ka klusākās dziedājuma vietās kori dzird maz vai nedzird vispār. Par spīti tam E. Dārziņš uzslavē kora labo organizētību un disciplīnu, kas pastāvējusi, neņemot vērā nelielo kopmēģinājumu skaitu. Īpaši viņš izceļ pašu dziedātāju ieguldījumu svētku norisē. Tas esot nenovērtējams un bieži tiek nepelnīti piemirsts, godinot tikai svētku diriģentus, iniciatorus un rīkotājus.⁶³

Liela daļa E. Dārziņa mūzikas kritiku veltītas Rīgas Latviešu teātra (no 1908. gada Interimteātris), Rīgas pilsētas Pirmā (Vācu) teātra un Rīgas pilsētas Otrā (Krievu) teātra repertuāra izrādēm un viesizrādēm. Te īpaši interesanta ir recenzija par Aleksandra Būmaņa mūziku Rūdolfa Blaumaņa lugai "Skroderdienas Silmačos", kuras pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī bija notikusi 1902. gada 30. janvārī, bet E. Dārziņš to apmeklēja tā paša gada 6. februārī. Viņš raksta: "Arī man jāatzīstas, ka biju sagaidījis vairāk. Gan ne ko lielisku, neko māksliniecisku, bet – kaut ko latvisku."⁶⁴ Šeit izpaužas jau iepriekš minētais E. Dārziņam raksturīgais uzskats, ka patiesi labai latviešu mūzikai ir jābūt īstēni latviskai mūzikai. Recenzents izrādes dziesmu autoru dēvē par komponistu un arī vērtē tā, it kā viņš būtu profesionālis, kaut gan A. Būmanim bija jurista izglītība.

E. Dārziņa kā mūzikas kritiķa darbības laikā Rīgā vēl operas teātra nebija, taču pilsētas teātros tika izrādītas ļoti daudzas operas un operetes. Recenzentam bieži nācās aizrādīt par dažādiem trūkumiem šajos iestudējumos, jo nebija atbilstoša simfoniskā orķestra. Piemēram, par

Nikolaja Rimska-Korsakova operu "Sadko", kas 1910. gada 9. aprīlī tika pirmo reizi uzvesta Rīgā, E. Dārziņš raksta: "Arī orķestrī, kurā tik maz vijoļu instrumentu, kurā pavisam trūkst arfas un koka pūtēji nezin vai nevēlas izšķirt piano no mezzo forte, kā tas notika bez gala daudzās klusās vietās, nevar spēlēt Korsakova smalko, meistariski instrumentēto partitūru."⁶⁵ E. Dārziņš savos rakstos norāda, ka tieši orķestra trūkums ir tas, kas kavē latviešu operas attīstību.⁶⁶ Viņš atklāj, ka 19. gadsimta beigās, kad tapa pirmie latviešu simfoniskās mūzikas skaņdarbi, to autori pat necerēja, ka šīs kompozīcijas reiz tiešām tiks atskaņotas.⁶⁷

Mūzikas dzīves intensitāti Latvijā no 1901. līdz 1910. gadam pēc E. Dārziņa publikācijām raksturot nevar, jo kā pastāvīgs kritiķis viņš darbojās tikai kopš 1907. gada, bet pirms tam recenzijas tapa neregulāri. Vispārēju priekšstatu par koncertu skaitu 20. gadsimta sākuma Rīgā tomēr daļēji sniedz vairāki viņa sarakstītie atsevišķu koncertsezonu apskati. Piemēram, 1906. gadā tapusi šāda veida recenzija liecina, ka ārkārtīgi lielu ietekmi uz Rīgas mūzikas dzīvi atstāja 1905. gada revolūcija. E. Dārziņš raksta, ka "pēdējos piecos gados Rīgā droši vien nebūs bijis muzikālā ziņā tik nabadzīgas sezonas kā tekošā".⁶⁸ Viņš gan piemin A. Jurjāna 50. jubilejas koncertu, tomēr norāda, ka tas būtu jāuztver tikai kā gadījuma pasākums. Regulāri šajā sezonā rīkoti vien dažādi vokāli muzikālie vakari, kuri esot bijuši ļoti labi apmeklēti. E. Dārziņš akcentē, ka patiesi kritiskās situācijās sabiedrības uzmanība no tādām lietām, kas nav eksistenciāli svarīgas, zūd.⁶⁹

Lai gan tikko raksturota vien daļa E. Dārziņa publikācijās aplūkoto Latvijas 20. gadsimta pirmās desmitgades mūzikas dzīves notikumu, tomēr tie kopumā rada vispārīgu priekšstatu par tolaik aktuālo. Tāpat šīs mūzikas kritikas atklāj arī komponista personiskos uzskatus par sava laika sabiedrību un mākslas lomu tajā.

Secinājumi

E. Dārziņa mūzikas kritikas sniedz vērtīgas un citos avotos neatrodamas ziņas par mūzikas dzīvi Latvijā no 1901. līdz 1910. gadam. Tajās pieejama informācija par tā laika koncertiem, izpildītājmāksliniekiem, muzikālajiem uzvedumiem un sabiedrības gaumi.

Tomēr 20. gadsimta pirmās desmitgades mūzikas dzīvi E. Dārziņa raksti atspoguļo vien daļēji, jo lielākajā daļā viņa publikāciju aplūkotas norises tikai no 1906. līdz 1910. gadam (līdz 17. augustam). Šo periodu recenzijas raksturo samērā pilnīgi, īpaši 1909. un 1910. gadu. 1901.–1903. un 1905. gada notikumiem veltīta salīdzinoši neliela daļa E. Dārziņa rakstu, bet 1904. gadā, kas bija viens no radošākajiem viņa kā komponista darbībā, nav tapusi neviena mūzikas kritika. Tāpat jāņem vērā, ka recenzijās apskatītas tikai norises Rīgā un Rīgas Jūrmalā, radot priekšstatu, ka pārējā Latvijas teritorijā pasākumi nenotika. Kaut arī tikko minētie fakti neļauj no šī avota spriest par tā laika koncertdzīves intensitāti visā desmitgadē Latvijā kopumā, tomēr būtiskākās tendences mūzikas jomā šajos rakstos iezīmējas skaidri.

Periods no 1901. līdz 1910. gadam bija ļoti nozīmīgs Latvijas mūzikas vēsturē, jo tad savu darbību uzsāka daudzi izglītību tikko ieguvušie latviešu mūziķi. Tas veicināja gan koncertdzīves aktivizēšanos, gan mūzikai veltīto izdevumu un publikāciju skaita pieaugumu. Tolaik regulāri tika

organizēti dažādi koru un solistu koncerti, kā arī notika simfoniskās mūzikas koncerti, kuros sāka atskaņot latviešu autoru skaņdarbus. Latviešiem sava simfoniskā orķestra vēl nebija, tāpēc liela nozīme bija ārvalstu orķestriem, kas spēlēja arī vasaras koncertos Rīgas Jūrmalā. Tajos publikai bija iespēja regulāri klausīties izcilākos Eiropas klasiskās mūzikas skaņdarbus. Nelieli orķestri bija teātriem, kuros tika uzvestas daudzas operas un operetes, taču to izpildījuma kvalitāte ne vienmēr bija augsta. Rīgā samērā bieži viesojās daudzi ievērojami ārvalstu mākslinieki, radot iespēju klausītājiem dzirdēt īsti profesionālu sniegumu.

Mūzikas kritikas atklāj arī unikālas ziņas par to, kāda bija koncertu publika. Apmeklētāju mērķis bieži vien bija būt klāt un redzēt konkrētu mākslinieku, nevis gūt muzikālu baudījumu. Tas, vai koncerts bija izpārdots vai ne, nebūt nebija atkarīgs no izpildītāja profesionalitātes. To apliecina, piemēram, E. Dārziņa raksturotie mazapmeklētie M. Vīgneres-Grīnbergas koncerti.

E. Dārziņa publikācijas sniedz ieskatu arī paša autora personiskajā viedoklī par atsevišķiem sabiedriskās un kultūras dzīves jautājumiem. Raksti tapuši laikā, kad notika latviešu nācijas veidošanās process, tāpēc īpaši interesanti un būtiski šķiet kritiķa vairākkārtējie aicinājumi radīt latvisku mūziku. Kopumā E. Dārziņš Latvijas mūzikas dzīvi raksturo kā pietiekoši aktīvu un kvalitatīvu, turklāt tiek uzsvērts, ka tā atrodas nemitīgā pilnveides procesā.

ATSAUCES UN SKAIDROJUMI

¹ EMĪLS DĀRZIŅŠ. Ceļa jūtis. Rīga 1911; VISVALDIS PEŅĢEROTS (red.). Emīls Dārziņš: 31.VIII.1910.–31.VIII.1925. Piemiņas krājums. Rīga 1925; JĒKABS VĪTOLIŅŠ (sast.). Par mūziku. Rakstu krājums. Rīga 1951; ARVĪDS DARKEVICS (sast.). Emīls Dārziņš. Raksti. Atmiņas par Emīlu Dārziņu. Rīga 1975; ZANE GAILĪTE (sast.). Mēness meti, saules stīga. Emīls Dārziņš. Rīga 2006.

² DARKEVICS, Emīls Dārziņš.

³ EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. [RLB Mūzikas komisijas V dziesmu krājums jauktiem koriem Jurjānu Andreja redakcijā]. In: Pēterburgas Avīzes, 31.12.1901., 3. lpp.

- ⁴ EMĪLS DĀRZIŅŠ. [Bēthovena "Pastorālā simfonija"]. In: Latvija, 17.08.1910.
- ⁵ ZANE GAILĪTE. Mēness meti, saules stīga. Emīls Dārziņš. In: GAILĪTE (sast.), Mēness meti, saules stīga, 5.–132. lpp., šeit 108.–109. lpp.
- ⁶ Ibidem, 41. lpp.
- ⁷ ARVĪDS DARKEVICIS. Emīla Dārziņa dzīve un daiļrade. In: ARVĪDS DARKEVICIS, ARVĪDS BOMIKS (sast.). Latviešu mūzika: Raksti par mūziku XII. Rīga 1977, 5.–16. lpp., šeit 13. lpp.
- ⁸ OĻĢERTS GRĀVĪTIS. Piebalgas dēls Emīls Dārziņš. Rīga 2000, 9. lpp.
- ⁹ EMĪLS DĀRZIŅŠ. Jurjānu Andrejs kā orķestra komponists. In: Zalktis 1906, Nr. 1, 151.–156. lpp.; EMĪLS DĀRZIŅŠ. Alfrēds Kalniņš. In: Zalktis 1907, Nr. 2, 127.–145. lpp.; EMĪLS DĀRZIŅŠ. Jāzeps Vītols. In: Zalktis 1908, Nr. 5, Nr. 6, 1909, Nr. 7.
- ¹⁰ GAILĪTE, Mēness meti, saules stīga, 112. lpp.
- ¹¹ Citēts pēc: Ibidem, 121. lpp.
- ¹² Ibidem.
- ¹³ EMĪLS DĀRZIŅŠ. [Par Čaikovska vakaru Majoros un par mūzikas kritikas uzdevumiem]. In: Latvija, 10.06.1910.
- ¹⁴ LIONARDO. Latviešu V Vispārīgo dziesmu svētku lietā. In: Dzimtenes Vēstnesis, 17.11.1908., 1. lpp.
- ¹⁵ [DĀRZIŅŠ]. [RLB Mūzikas komisijas V dziesmu krājums].
- ¹⁶ Ibidem.
- ¹⁷ DARKEVICIS, Emīls Dārziņš, 347.–348. lpp.
- ¹⁸ DĀRZIŅŠ, Alfrēds Kalniņš, 127.–128. lpp.
- ¹⁹ Ibidem, 141. lpp.
- ²⁰ EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. [Alfrēda Kalniņa 3 liriski gabali klavierēm]. In: Pēterburgas Avīzes, 13.02.1902., 3. lpp.
- ²¹ EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. [E. Melngaiļa kora dziesma "Dievs, dod mūsu tēvu zemei"]. In: Pēterburgas Avīzes, 20.03.1902., 3. lpp.
- ²² Šeit un turpmāk koncertu datumi norādīti pēc vecā stila.
- ²³ Suareja – vakara viesības.
- ²⁴ [DĀRZIŅŠ], [E. Melngaiļa kora dziesma].
- ²⁵ EMĪLS DĀRZIŅŠ. Koncertu sezona Rīgā. In: Zalktis 1907, Nr. 3, 158.–164. lpp., šeit 159. lpp.
- ²⁶ EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. [Pirmais latviskais simfoniskais koncerts]. In: Pēterburgas Avīzes, 16.02.1902., 3. lpp.
- ²⁷ EMĪLS DĀRZIŅŠ. Artūra Bobkoviča IV simfoniskais koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 31.01.1908.
- ²⁸ DARKEVICIS, Emīls Dārziņš, 8. lpp.
- ²⁹ E[MĪLS] D[ĀRZIŅŠ]. Malvīnes Vignerēs-Grīnbergas II latviešu tautasdziesmu koncerts. In: Bals, 15.02.1907., 3. lpp.
- ³⁰ E[MĪLS] D[ĀRZIŅŠ]. [Vijolnieka Brindisa koncerts]. In: Dzimtenes Vēstnesis, 13.10.1908., 3. lpp.
- ³¹ *Habitué* (fr. val.) – pastāvīgs apmeklētājs.
- ³² E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. Vijolnieka Bronislava Hubermaņa koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 17.11.1909., 4. lpp.
- ³³ EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. RLB Mūzikas komisijas koncerts. In: Pēterburgas Avīzes, 16.06.1902., 3. lpp.
- ³⁴ IV Vispārējie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki norisinājās 1895. gadā, bet V Vispārējie latviešu Dziesmu svētki notika 1910. gadā.
- ³⁵ [DĀRZIŅŠ], RLB Mūzikas komisijas koncerts.
- ³⁶ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. [F. Mendelsona oratorija "Elija"]. In: Dzimtenes Vēstnesis, 07.03.1908., 2.–3. lpp., šeit 2. lpp.
- ³⁷ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. Bērnu rotaļu biedrības koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 02.04.1908., 3. lpp.

- ³⁸ EMĪLS DĀRZIŅŠ. Tautas dziesma vai oriģināls? In: Dzimtenes Vēstnesis, 22.07.1909., 5. lpp.
- ³⁹ EMĪLS DĀRZIŅŠ. VI Simfoniskais koncerts Majoros. In: Latvija, 03.07.1910.
- ⁴⁰ EMĪLS DĀRZIŅŠ. I Simfoniskais koncerts Majoros. In: Latvija, 01.06.1910.
- ⁴¹ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. XIII un pēdējais simfoniskais koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 24.08.1909., 3. lpp.
- ⁴² EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas koncerts. In: Pēterburgas Avīzes, 31.08.1902., 3. lpp.; EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. M. Vigneris-Grīnbergas dziesmu vakars. In: Pēterburgas Avīzes, 23.03.1903., 3. lpp.; E[MĪLS] D[ĀRZIŅŠ]. Vidzemes tautskolotāju biedrības koncerts A. Bobkoviča vadībā. In: Balss, 12.03.1907., 3. lpp. et al.
- ⁴³ *Tutti frutti* (it. val.) – visi augļi.
- ⁴⁴ DĀRZIŅŠ, Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas koncerts.
- ⁴⁵ Ibidem.
- ⁴⁶ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. Lielu orķestra koncertu. In: Dzimtenes Vēstnesis, 15.05.1908., 3. lpp.
- ⁴⁷ DĀRZIŅŠ, Koncertu sezona Rīgā, 159. lpp.
- ⁴⁸ “Vientuļā priede” – simfoniska miniatūra, kas sarakstīta 1904. gadā. 1908. gadā P. Jurjāns izvirzīja nepamatotus apvainojumus, ka tā norakstīta no somu komponista Jana Sibēliusa simfoniskās poēmas “Tuonelas gulbis” (1893). E. Dārziņš savu skaņdarbu iznīcināja, un līdz mūsdienām saglabājušās tikai četras orķestra balsis: divas klarnetes, angļu radziņš un fagots.
- ⁴⁹ DĀRZIŅŠ, Artūra Bobkoviča IV simfoniskais koncerts.
- ⁵⁰ D[ĀRZIŅŠ]. Malvīnes Vigneris-Grīnbergas II latviešu tautasdziesmu koncerts.
- ⁵¹ EMĪLS DĀRZIŅŠ. Koncertsezonas apskats. In: Zalktis 1908, Nr. 4, 176.–186. lpp., šeit 184. lpp.
- ⁵² GAILĪTE, Mēness meti, saules stīga, 115. lpp.
- ⁵³ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. Malvīnes Vigneris-Grīnbergas koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 16.12.1909., 5. lpp.
- ⁵⁴ GAILĪTE, Mēness meti, saules stīga, 115. lpp.
- ⁵⁵ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. J. A. Dubura latviešu komponistu vakars. In: Balss, 25.04.1907., 3. lpp.
- ⁵⁶ E[MĪLS] DĀRZIŅŠ. Tenorista P. Saksa koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 04.10.1908., 10.–11. lpp., šeit 10. lpp.
- ⁵⁷ E. Dārziņam ir astoņas solodziesmas (viena no tām – “Rožu pārdevēja” – iznīcināta) ar dzejnieka Jāņa Poruka vārdiem.
- ⁵⁸ J[ānis] S[UDRABKALNS]. “Latviešu operas” koncerti. In: Lūdums, 15.09.1914., 3. lpp.
- ⁵⁹ E[MĪLS] Dārziņš. Jozefa Hofmaņa koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 14.10.1909., 3. lpp.; E[MĪLS] Dārziņš. Jozefa Hofmaņa II koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 19.10.1909., 3. lpp.; E[MĪLS] Dārziņš. Jozefa Hofmaņa IV koncerts. In: Dzimtenes Vēstnesis, 30.10.1909., 3. lpp.
- ⁶⁰ DĀRZIŅŠ. Jozefa Hofmaņa II koncerts.
- ⁶¹ Ibidem.
- ⁶² EMĪLS DĀRZIŅŠ. V Vispārējie Dziesmu svētki Rīgā. In: Latvija, 21.–22.06.1910., 25.06.1910.
- ⁶³ Ibidem.
- ⁶⁴ EMĪLS [DĀRZIŅŠ]. [A. Būmaņa skatuves mūzika R. Blaumaņa lūgā “Skroderdienas Silmačos”]. In: Pēterburgas Avīzes, 13.02.1902., 2.–3. lpp., šeit 2. lpp.
- ⁶⁵ EMĪLS DĀRZIŅŠ. [N. Rimska-Korsakova opera “Sadko”]. In: Latvija, 10.04.1910.
- ⁶⁶ EMĪLS DĀRZIŅŠ. [A. Loringa “Cars un namdaris” Rīgas Latviešu teātrī. Par latviešu operas nepieciešamību]. In: Dzimtenes Vēstnesis, 21.11.1907., 3. lpp.
- ⁶⁷ DĀRZIŅŠ, Jurjānu Andrejs kā orķestra komponists, 152. lpp.
- ⁶⁸ E[MĪLS] D[ĀRZIŅŠ]. [Par Rīgas mūzikas dzīvi]. In: Mūzikas Druva 1906, Nr. 1., 12.–13. lpp., šeit 12. lpp.
- ⁶⁹ Ibidem.

SUMMARY

Emīls Dārziņš (1875–1910) is one of the most renowned Latvian composers and the first most outstanding Latvian music critic. His music is widely known and regularly played, but the journalism of E. Dārziņš is not equally well known, and its meaning is undeservedly forgotten. We should remember that those writings still may serve as an example for the young music critics and also as a unique chronicle of the Latvian music life and source of history. The purpose of the current paper is to describe the depiction of the Latvian music life at the beginning of the 20th century, as revealed in E. Dārziņš' articles about music.

In the period from 1901 to 1910, the Latvian press published more than 200 annotations, reviews, critics, historical essays and broader monographic studies by E. Dārziņš which subsequently were published in several editions. The most extensive compilation of E. Dārziņš' articles ever published was the selected works that came out on 1975 and were issued to mark the 100th birthday of the composer. Musicologist Arvīds Darkevics compiled this issue. It included 163 works of the composer, used as a source in the development of this paper.

Music reviews of E. Dārziņš provide valuable information about the music life in Latvia from 1901 to 1910 not to be found anywhere else. It includes information about the concerts of those times, artists, musical performances and taste of the public.

The period from 1901 to 1910 was very significant in the history of Latvian music, since many young Latvian musicians began their professional activities at the time. It enlivened the concert life and promoted the growth of publications and articles devoted to music. The concerts of various chorus and solo artists were regularly organised, symphonic music concerts that started to play compositions by Latvian authors also emerged. Latvians did not have their own symphonic orchestra back then, and, consequently, the foreign orchestras that also performed during summer concerts in the beach resort Jūrmala were notable. These concerts gave a chance to the public to regularly indulge in the most outstanding compositions of the European classical music. Small orchestras were established in the theatres of Riga, where many operas and operettas took place, but the performance quality was not always high. Quite frequently, many outstanding foreign artists visited Riga, allowing the listeners to hear professional performances of a very high quality.

The publications of E. Dārziņš also provide an insight into the personal opinion of the author regarding specific public and cultural events. Articles have been written at the beginning of the Latvian nation's formation, therefore the repeated encouragements of the critic to create Latvian music are particularly notable. In general, E. Dārziņš describes Latvian music as sufficiently active and of a high quality, besides, he also emphasizes that it is continuously improving.